

Åfors
en liten guide

Denna skrift har sammanställts av en arbetsgrupp som arbetat ideellt under ett projektarbete som bedrivits både i Åfors och i ytterligare 10 glasbruksorter i Glasriket under hösten 2003 och våren 2004.

Huvudtext och faktainnehåll från arbetsgruppen: Didrik Gustafsson, Bertil Langevi, Veine Franzén, Jensy Elvung, Christina Walla, Karl-Gustaf Zenkert, Olle Brozén, Åsa Brozén, Susann Johannisson.

Övriga källor: Boken *I skenet från en glasugn* och anteckningar om Åfors glasbruk, av Bertil Langevi. Fotografier: Christina Walla, Åsa Brozén och Göran Perssons vykortssamling samt familjen Åfors privata arkiv och Åfors glasbruksarkiv.

Innehåll

6	<i>Välkommen till Åfors</i>	14	<i>12. Affär</i>
	<i>1. Glasshopen</i>		<i>13. Vedskjul</i>
7	<i>2. Hyttan</i>		<i>14. Åfors Folkets Hus</i>
	<i>3. Sliperiet och måleriet</i>	16	<i>För dig som vill veta mer</i>
	<i>4. Fina stugan</i>		<i>Formgivare på bruket och historik</i>
8	<i>5. Platsen mellan åarna</i>	18	<i>Namnet Åfors</i>
9	<i>6. Potatisgatan -om hur man bodde</i>		<i>Fallhöjd på 50 meter</i>
10	<i>7. Brandstationen</i>		<i>Järnvägen finns -men syns inte</i>
	<i>8. Ladugården</i>		<i>Viktiga glasarbetare från andra länder</i>
12	<i>9. Mjölkboden</i>	19	<i>Glaskungen</i>
14	<i>11. Cafét</i>	21	<i>Tips på övriga utflyktsmål i Algutsboda socken</i>
		23	<i>Åforskarta</i>

Åfors ca 1930. Till vänster syns det stora vedupplaget intill hyttan. Till höger det gamla blomsliperiet, idag glasshop. Längst upp till höger Potatisgatan och ladugården. Flera Åforsbor har berättat om hur de som barn använde de stora vedhögarna till att bygga kojor i.

Välkommen till Åfors

Det här materialet är tänkt att användas som en guide för dig som vill gå på upptäcktsfärd bland glasbruksmiljöerna. Varje avsnitt har en siffra som motsvarar en plats på kartan längst bak i häftet. Liknande info-guider hittar du på 11 olika glasbruksorter i det småländska glasriket. Mycket Nöje!

1. Glasshopen

Shopen har funnits här sedan 1996. Denna byggnad var tidigare etsverkstad, blomsliperi, gravyrverkstad och måleri. Ulrica Hydman-Vallien hade sin första målarverkstad här. Glasförsäljningen har under åren hållit till på flera

olika ställen, t.ex. i en lokal på framsidan av hyttan, som idag används som lunchrum. Fönstren är stora för att man skulle få så bra arbetsljus som möjligt i etsverkstad och blomsliperi.

2. Hyttan

Den första hyttan här i Åfors låg på samma plats som den nuvarande, och var som alla hyttor vid den tiden byggd i trä. Den brann redan efter 1 år, 1877, men byggdes upp igen. Därefter har flera om- och tillbyggnader gjorts. Lokalerna är idag exempel på ett sådant glasbruk där olika funktioner byggts till och in, så att resultatet är ett stort komplex med olika nivåer och olika byggnadskroppar.

Under de år som alla ugnar eldades med ved var stora ytor utanför hyttan vedupplag. Hela P-platsen intill caféet var vedupplag, och mitt emot gamla brukshandeln finns vedskjulet kvar än idag. Det första el-kylröret kom till Åfors, från Motala verkstad, 1950. I glasugnarna övergick man till oljeeldning i mitten av 1960-talet.

3. Sliperiet och måleriet

Sliperiet ligger idag i samma byggnadskomplex som hyttan. När glasbruket anlades 1876 byggdes dock sliperi vid ån, intill en äldre kvarn. Då drevs maskinerna i sliperiet av vattenkraft från Lyckebyån - som var orsak till att bruket anlades just här. 1921 startade man upp kristalltillverkning. Under 1920-talet var efterfrågan stor på slipat servisglas. Många nya slipare anställdes från andra glasbruk. Kristallglasproduktionen av servisglas höll på i Åfors i exakt 50 år, tom 1971. Kristall används idag till Bertil Valliens unika båtar och till konstglas.

Nya sliperiet byggdes 1922 intill hyttan. Vedupplag i förgrunden. Bilden tagen från nuvarande caféet.

Måleriet är ovanligt stort i Åfors i dag eftersom mycket av formgivare Ulrica Hydman-Valliens målade glasprodukter tillverkas här. Åfors har dock en lång tradition med målat glas, som började på 1920-talet nere vid ån.

4. Fina stugan

Här bodde ursprungligen fyra familjer. De hade två rum och kök var. Det var stort på den tiden; så var det också glasblåsarmästarna som bodde här. De hade bättre och större bostad än andra glasarbetare. Huset är ett av Åfors äldsta. Det byggdes på 1880-talet samtidigt som brukspatronns villa mitt emot. Under 1950- och 1960-talen användes huset till ungarbostäder. Det var tex unga pojkar från Blekinge som kom hit för att arbeta på bruket. Kvar bodde också den pensionerade mästaren Karl Johansson som fick uppleva ungdomarnas hus och fester.

Veine Franzén berättar om hur huset blev Fina stugan: "1975 hade huset stått obebott i många år. Erik Rosén var ledare för Åforsgruppen (senare Kosta-Boda). Bertil Vallien och Ulrica Hydman-Vallien hade kommit igång med sitt stora flöde av idéer och tillverkning. Behovet av att visa upp och sälja deras produktion var stor. Besöken av turister på bruken ökade. Man funderade därför på vad som kunde göras för att det skulle vara intressant att komma just till

Den nyanlagda kraftstationen, 1920-tal.

Kvarnen och sliperiet.

Åfors. Boda hade lyckats med sina olika aktiviteter bl a "Röda stugan" som blev en förebild för Åfors. Där såldes prima artiklar (som på den tiden inte fick säljas direkt vid bruken enligt en överenskommelse med återförsäljarna) I Åfors fanns bara en sekundbutik.

Vad skulle vår "Röda stuga" heta? Som jag minns det, så var det Bertil och Ulrica som kom på namnet. Vi skulle visa det finaste vi gjorde och så blev det Fina stugan. Sedan dess har Fina stugan med sina utställningar och galleri varje år varit först med att visa det som senare hamnade på världsberömda gallerier och museer ute i världen."

5. Platsen mellan åarna

Då glasbruket anlades 1876 fanns här en kvarn som drevs med vattenhjul (Den var i drift fram till 1946). Samma vattenhjul fick driva sten- och degelkross som behövdes vid glasbruket, samt en spånhyvel. Nytt glassliperi byggdes. Maskinerna drevs av vattenkraft via remmar (remdrift) och vattenhjul i trä. På 1920-talet byggdes ett vattenkraftverk uppströms Lyckebyån. Då fick man elström både till bruket och hela samhället. Man blev inte beroende av direktverkande vattenkraft för att driva sliperiet. Sliperiet kunde därför flyttas upp till en lokal vid hyttan 1922. Då slapp man också de krångliga transporterna av glaset från hyttan ner till sliperiet vid ån, och tillbaka, och bruket hade tagit ännu ett steg mot en mo-

dern industri med alla funktioner i samma lokal.

När sliperiet hade flyttat från ån startade Fritz Dahl, som var hyttmästare, formgivare mm, upp ett glasmåleri i de tomma sliperilokalerna här 1923. I en tillbyggnad i tegel byggdes nya vedeldade brännugnar. Fritz Dahl anställde duktiga glasmålare från dåvarande Rumänien, t.ex. Karl Zenkert och dennes dotter Linda, Albin Weikert och Karl Diesner. De hade tidigare jobbat i måleriet i Johansfors glasbruk. Ända fram till 1949 fanns glasmåleriet kvar vid ån. Flera är det som minns hur Bertil Almkvist bar glas i korg på ryggen när det skulle fraktas mellan hyttan och måleriet!

Traditionen med målat glas i Åfors lever vidare idag främst tack vare den stora produktionsen av Ulrika Hydman-Valliens målade glas. Måleriet finns nu inne i det stora hyttkomplexet.

Ulrica Hydman-Vallien hade sin keramikverkstad i de tomma målerilokalerna vid ån under 1970-talet. Alla byggnader här revs på 1980-talet. Idag krävs fantasi för att föreställa sig hur här såg ut. Men platsen är viktig eftersom det var här som Åfors glasbruk startade!

Det lilla gula huset är en av glasbrukets f d arbetarbostäder. En tant som hette Selma Eckerström var en av dem som bodde här. Hon lagade till en salva som kallades Eckers plåster. Den var bra eftersom den drog ut glasbitar och spetor.

6. Potatisgatan – om hur man bodde

Gatan fick sitt namn under 1940-talet när många av glasbrukets glasslipare bodde här. Sliparna hade dåligt betalt. Eftersom potatis och sill var billig mat på den tiden så var det ofta den maten som stod på middagsborden hos sliparfamiljerna. Från början hette gatan "Sill och Potatisgatan" men blev sedan bara "Potatisgatan".

Många av husen byggdes i början av 1920-talet av timmer. På 1930-talet reveterades alla hus. Detta innebar varmare bostäder men också en mer enhetlig karaktäristisk sammanhållande brukskaraktär. De som bodde på Potatisgatan under 1920-talet hade yrken som mjölnare, jordbrukare, glasblåsare, glasslipare och glasetsare. En etsare var även urmakare. I varje hus rymdes flera lägenheter: På Potatisgatan fanns 16 lägenheter som var bebodda av ungefär 60-65 personer. Vål hälften av invånarna var barn. Här fanns inget vatten, inget avlopp eller värmeledning. Lägenheterna värmdes upp med vedeldning.

Barnen fick hjälpa till med att hämta långved vid glasbruket med cykel. Bruket stod för fri vedbrand när man var anställd.

Didrik Gustavsson minns hur det kunde vara: "Eftersom det inte fanns någon vattenledning var man mycket sparsam med vattnet. Var vattnet slut i spannen så kunde man hoppa över tvättningen. Det blev inte så noga med hygien. Det var när den stora träbaljan togs fram som hela kroppen tvättades - Utom på sommaren

då man kunde bada i Lyckebyån. Ibland blev barnen störda i sitt badande, eftersom man slängde slaskspennens innehåll i åfåran. Efter att ha tömt spannen ropade man till barnen som badade. "Slasken kommer!" Barnen som badade 100 meter längre ner hoppade snabbt upp. Slasken flöt förbi och så badade man vidare."

Hollywood

När glasbruket började bygga moderna bostäder 1939 tyckte man att dessa var så lyxiga att hela det området, längs bruksgatan upp mot Eriksmåla samhälle, döptes i folkmun till Hollywood. Dessa hus hade nämligen centralvärme, badrum och rinnande vatten och avlopp. De byggdes i funkisstil, som tvåfamiljshus med 3 rum och kök, med källare som rymde moderna tvättstugor och förvaringsutrymmen. Eftersom det var samma ägare byggdes ett antal liknande hus också i Kosta, av byggmästare Erik "Byggar'n" Karlsson. Du kör genom "Hollywood" när du lämnar Åfors. Idag är funkisstilen omgjord eftersom husen blivit privatägda, tilläggsisolrats och klätts in med träpanel i olika färger.

Ernst Johansson far till Eric Åfors, köpte Åfors glasbruk 1916. Ladugården och korna.

Stig

Stig Karlsson som är född i Ljuder kom till Åfors 1948 för att sköta djuren i lagår'n. Tjänsten hade annonserats ut. De första åren var han anställd av bruket. 1951 fick han köpa djuren av bruket och han blev arrendator och flyttade in i arrendatorsbostaden. Han hade en dräng, åkrar och ängar ända bort till Fiskesjö och Bälshult, där han sådde korn och havre.

Korna och mjölken

Korna var viktiga och levererade varje dag mjölk till mjölkboden dit brukets arbetare kunde gå för att mot poletter få mjölk. Poletterna köpte man på kontoret; De gällde för en eller två liter. Till Stigs uppgifter hörde att mjölka två gånger om dagen; Morgon och kväll. Senare blev det mjölk-bilen som kom och hämtade. Då hällde man i de stora 40 literskrukorna. I lagår'n fanns 16 kor, 9 kvigor och en tjur, samt fyra- fem hästar. Så långt fram som till början av 1980-talet vallades korna längs gatan i Åfors till ett bete inne i samhället.

Hästen och körningar

Det var inte bara korna och mjölkning- en Stig skulle sköta. Bruket hade också häst som han körde i skogen med. Ved och timmer till sågen, att köra bort skräp, att tömma das- sen hörde till de mindre trevliga uppgifterna. 1953 skaffade Stig traktor. Den ersatte så små- ningom den sista hästen som hette Dockan.

Potatisen

Liksom mjölken var potatisen en vik- tig basvara. Och på den tiden fanns potatis- land lite varstans. Stig odlade potatis och sål- de. Att glasbruksarbetarna köpte 50-100 kg och lagrade i sin potatiskällare var vanligt.

Timmer och ved

Stig körde i skogen och forslade hem tim- mer. Veden kapades på meter. Glasbruket fick ytved från sågverken. Till sågen körde man stockar som skulle bli till timmer eller bräddor till lådor. I Åfors snickrade man sina egna lå- dor där glaset packades. En man hade till upp- gift att spika lådor. Han kallades lädspikare.

Dasstunnorna

På den tiden fanns inte några vattentoalet- ter, förutom hos glasbrukets direktör och rätt- tare. Stig hade också själv vattentoalett - nå- got som ännu var mycket ovanligt här under 1950-talet. På Stigs lott föll att tömma och köra bort dasstunnorna från glasbrukssamhällets alla utedass. Dessa blev till gödsel på åkrarna.

Stig är en av dem som fortfarande kan berätta om hur det var på den tiden när jordbruket och skogen var viktig för människors överlevnad. Jag ber honom att i minnet gå tillbaka. Vad minns han? Utan tvekan säger han: -*Slita och Släpa*. Han tycker att han har det bra nu som pensionär, men

Stig förbereder julgrisen, Åfors 1978

7. Brandstationen

Brandstationen blev klar för använd- ning 1947. Meningen var att man skulle bygga en badanläggning med bastu och kar- bad i anslutning till brandstationen. Men av den drömmen blev det bara två badrum.

Den första brandbilen som köptes 1947 var en Chevrolet av äldre modell. Två år senare köptes ett Fordchassi för att bygga en brandbil. På brand- övningarna på 1940- och 50-talen tränade brand- männen klättring på utsidan av tornet. Genom att klättra med hjälp av en lina, arm- och benstyrka kom man ända ner till marken från hustaket.

Det var glasbruket som stod för hela kostna- den av bygget av brandstation i Åfors, liksom på många andra glasbruksorter i Glasriket. Det är klart att bruket hade stor glädje av att den låg nära, eftersom det ganska ofta var tillbud i hyt-

tan. I stort sett var det också anställda på bruket som var deltidsbrandmän. När det brann läm- nade man jobbet och ryckte ut. Brandstationen symboliserar idag en tid innan kommunen tog över sådant ansvar och sådana kostnader. Brand- stationen drivs idag som brandvårn med nå- gra brandmän som rycker ut om de är hemma.

8. Ladugården

Ladugården i Åfors är en av de ståtligaste i Algutsboda socken. Den är grann att titta på med sin falurödfärg, som genom åren blivit mörkt röd, det vita runt fönster och dörrar, de svarta dörrarna och det grå taket. Ernst Johansson (far till Eric Åfors) som på den tiden ägde glasbruket och även jordbruket, lät bygga ladugården 1924.

Glasriket

Det finns idag bara få be- varade brandstationer som glasbruk uppfört. Exempel: Målerås och Rosdala.

Glasriket

De äldre glasbruken i Glasriket har också haft tillhörande jordbruk. De är idag nedlagda och de flesta ladugårdarna är borta. Denna är en av få bevarade.

Flera scener i "Mitt liv som hund" utspelade sig i och omkring ladugården. På höskullen hade barnen en boxningsring.

Här möts Ingemar (Anton Glanselius) och Saga (Melinda Kinnamann) i ringen.

han undrar hur det ska gå för ungdomarna. Ladugården står kvar, men korna som för inte så länge sedan t.o.m. gick fritt i samhället är borta. Under 1990-talet huserade ett träullshyveri i en del av ladugårdens lokaler. Ridhästar bodde i en annan del. Idag är alla sådana verksamheter borta.

Korna med i "Mitt liv som hund"

I början av 1980-talet spelades filmen *Mitt liv som hund* in i Åfors. Författaren Reidar Jönsson hade Boda glasbruk i tankarna när han skrev sin bok med samma namn. Flera viktiga scener i filmen spelades in här i ladugården; t.ex. boxningsscenerna och kompisens morfars uppfinnarverkstad. När barnen fick åka i morfars luftburna farkost slutade färden i Stigs kohage.

Idag har Stigs kohage gjorts om till hjorthägn som innebär att markerna betas och hålls öppna. Kvarstår också den ståtliga ladugården som ett minnesmärke från den epok då glasbruksföretagen var nästan självförsörjande och hade egna jordbruk.

Mjölkboden ligger mycket vackert i anslutning till disponentvillan alldeles bredvid den nedre dammen.

Bilden t.h. visar ett av de stiliga lejon som pryder grindstolparna vid den pampiga entrén till disponentvillan.

9. Mjölkboden

"Vid sjutiden om kvällarna kunde man under 1920-1930- och 1940-talen se en liten klunga människor, såväl stora som små, samlas vid mjölkboden vid sidan av direktörsvillan. De väntade på att få köpa mjölk. Ibland kunde väntan bli lång. Eftersom korna gick fritt omkring i samhället var det inte alltid så lätt att samla ihop korna till kvällsmjölknigen. Någon gång, om det blev för sent, fick man ställa kvar krukans med en lapp om önskat antal liter. Förhoppningsvis hade man mjölk i krukans på morgonen i stället" berättar Didrik Gustavsson som minns hur det var.

Eftersom glasbrukets ägare också ägde jordbruket fick de glasarbetare som ville köpa mjölk hämta mjölkpoletter på kontoret. Ofta var det barnen som fick uträtta dessa ärenden. På poletten fanns det uppgivet olika nummer, vilka visade hur många liter man skulle köpa. På kontoret bokfördes mjölkköpen och sedan drogs kostnaderna för mjölken av på lönen.

"Det var ganska nervöst att gå upp till kontoret", minns Didrik Gustavsson; "Det gällde att vara artig, bocka och buga samt kunna svara ordentligt för sig. Vid mjölkboden var det en "tanta" som delade ut mjölken."

10. Disponentvillan

Alla glasbruksorter i Glasriket hade en särskild bostad åt disponenten eller ägaren. De flesta finns kvar idag. Disponentbostäderna i Glasriket utmärker sig genom att de alltid är mer påkostade än övriga arbetarbostäder, större, med speciell arkitektur, dyrbarare material och utförande. De ligger alltid ganska nära bruket, med viss uppsikt, men ofta ändå något för sig självt för att markera avskildhet. De flesta ligger en aning högre än övriga bostäder om detta är möjligt. Alla hade mer påkostade trädgårdar kring disponentvillan än övriga byggnader. Du kan leta efter dem när du kommer till en annan glasbruksort, men kika på håll eftersom de är privatbostäder.

De typiska kännetecknen för en disponentbo-

stad stämmer väl med disponentvillan i Åfors. Den byggdes 1884, som ett av de allra första husen i Åfors. Ursprungligen var det en stor gul trävilla med veranda. Senare byggdes de båda "porscherna" till. Glasbrukets kontor inrättades i det första. Det var där arbetarna fick hämta sina lönekuvert. 1950 gjordes en genomgripande ombyggnad till nuvarande utseende. Trädgården ritades av trädgårdsarkitekt Bertil Dahl.

Till disponentvillan hör ett stall. Här stod finhäst och vagnar som användes av disponenten. Senare stod direktörens bil här, och den lastbil som användes till glastransporter till järnvägen i Emmaboda. Att stallet finns kvar idag hör till ovanligheterna i Glasriket.

Glasriket

Andra bevarade disponentvillor i Glasriket idag som du kan kika på utifrån, men som inte heller är öppna för visning: Bergdala, Boda, Johansfors, Kosta, Lindshammar, Orrefors, Pukeberg, Sandvik och Strömbergshyttan.

Glasriket

Exempel på andra disponentvillor där stall finns kvar är i Bergdala och Lindshammar.

Landshövdingen Thorwald Bergkvist inviger nya Folkets Hus 1956.

11. Caféet

Välkommen in i caféet med hembakade kakor. Huset byggdes som en av de första arbetarbo-städerna i Åfors. Den rymde då fyra lägenheter.

1967 byggde glasbruket en matservering i hu-set. Märta Pettersson var den första som hyrde av bruket för att laga mat åt brukets glasar-betare. Hon bodde själv i en lägenhet uppe.

12. Affär

Detta var brukshandeln i Åfors. Affären höll öppet till och med 1987. I brukshan-deln handlade mest tjänstemän. Övriga hand-lade i Konsum. Konsum fanns till att bör-ja med bara i Eriksmåla. Senare blev det en filial i Åfors. Båda har stängt. Idag privatbostad.

13. Vedskjul

Detta är ett äldre vedskjul som från början var ett tak utan väggar för förvaring av den torra veden. Senare byggdes den på med väggar för att användas som lager. Idag är lagret flyttat till koncernens centrallager. Karl-Gustaf Zenkert minns hur de som barn gömde sig och byggde kojor i de stora vedhögarna och som ungdomar lärde sig röka, gömda bakom vedstaplarna. Så det är många minnen förknippade med veden, både där den låg och när den skulle hanteras; huggas, köras, torkas och användas i hyttan.

14. Åfors Folkets Hus

Mycket i Åfors Folkets Hus är intakt sedan det stod färdigt 1956. Fojajén uppe är vacker med tids-typiska vägglampetter och glasmosaik från Kosta på golven. På en kortvägg hänger en stor gipsrelief föreställande glasarbetare i aktion. Den är ritad av formgivaren Ernst Gordon. Biostolarna finns kvar.

Åfors Folkets husförening bildades våren 1923. Initiativtagare var KJ Nilsson och Karl Karl-ström. Man röjde mark och den första bygg-nationen blev en liten öppen dansbana klar för invigning valborgsmässoafton 1923. Kostna-derna var 395 kronor. Snart byggde man till och gjorde en möteslokal för vinterbruk också.

Den första biograffilmen spelades 26 januari 1924. Bio med dans efter blev varannan lördag mycket populärt hos befolkningen på platsen och byarna runtomkring. Det gjorde inte så mycket om man fick vänta 1 timme eller 2 ibland på att föreställningen skulle börja. Biografpojarna från Hovmantorp kunde tex ha kört fast i en snödriva uppe i Slätthult. 1931 fick ljudfilmen sitt genom-brott och styrelsen beslöt då att själva ta över bio-grafverksamheten. Ljudfilmsanläggning inköptes för 6000 kronor. Premiär var den 23 januari 1932.

Åren gick, framgångar och motgångar väx-lade. 1938 började planerna på ett nytt Folkets Hus diskuteras. Det dröjde till 1956 innan det stod färdigt. Glasbruksdirektör Eric Åfors bi-drog med hälften av kostnaderna, 100 000 kro-nor, till projektet och arbetarna på bruket arbe-tade övertid för att dra ihop resterande belopp.

På Folkets Hus finns många ursprungliga detaljer kvar från 1950-talet, bl.a. den underbart blå glasmosaik från Kosta och taklamporna.

Det nya Folkets Hus fick en skiftande verksam-het med film och fester med artister som Owe Törnqvist och Nacka Skoglund. Man hade bingo, föreningsverksamhet och teater mm.

Under 1970-talet användes källarvåningen till fritidsgård. Sedan slutet av 1980-talet har biografen legat nere, men hösten 2003 startade några entusiaster biografen igen och har haft filmvisning och filmbarer en gång i månaden.

Bruno Mathsson-huset

Bredvid Folkets Hus ligger en villa som ritades av den berömde formgivaren Bruno Mathsson, främst känd som möbeldesigner. Bruket lät byg-ga huset 1961 för hyttmästaren Bertil Langevi, som bodde här ända fram till 2003. Många de-

taljer i huset är mycket väl bevarade. Glasmosaik från Kosta är ett av de byggmaterial som har an-vänts. Huset är privat, så du får kika från gatan.

Hollywood

När du passerat Folkets Hus och sedan Bruno Mathsson-huset kommer du efter en bit till ett om-råde som i folkmun än idag kallas Hollywood. Mer om detta kan du läsa under punkt 6 i detta häfte.

Gipsrelief i Folkets Hus foajé av formgivaren Ernst Gordon.

För dig som vill veta mer

Formgivare på bruket och historik

De första åren hade man ingen särskild formgivare; chefen eller hyttmästarna bestämde vad man skulle tillverka och hur det skulle se ut. 1922 anställdes Fritz Dahl från Johansfors. Han fick jobba både som hyttmästare, formgivare och därtill leda arbetet i fabriken! Han startade ett måleri på platsen mellan åarna där det fanns vattenkraft. Han letade upp en duktig glasmålare som han kände till från sin tid i Johansfors; Karl Zenkert. Han hade hunnit flytta till Österrrike, men värvades och kom till Åfors. Under 1920-talet var det stor efterfrågan både på målat glas och slipat kristallglas. Ett antal duktiga glasslipare från andra glasbruk värvades också, till exempel Egon Eckerström.

Erik Strömberg anställdes 1934 som ingenjör och formgivare. Han kom från Strömbergshyttan. Bertil Langevi minns:

"Han tillförde Åfors glasbruk mycket ... kom han fram med många nya vackra färgersatser som gav sliperiet mycket arbete; vackra former av karaffer, kannor, blomglas, dricksglas mm även lystersprutning av pressglas."

1936 anställdes ytterligare en formgivare, konstnär Edvin Ollers. Han var inte främmande inom glasindustrin, då han varit vid andra glasbruk tidigare. Enligt Bertil Langevi var Ollers "... mycket produktiv, finns en hel katalog över hans formgivning vid Åfors glasbruk; slipad kristall, många ser-

viser, blomslipat glas, kristallglas och pantograferat glas. Han var en glad, kraftig gubbe, som alltid rökte cigarr"

1938 anställdes formgivaren Paul Redeby, som hade jobbat vid Flygsfors glasbruk. 1938 anställdes också Gunnar Håkansson från Johansfors som både försäljningschef och formgivare. Gustav Adolf Ringheim anställdes som formgivare 1951-54. Han kom från Trelleborgs glasbruk. Han kom att tillföra nyheter.

Engelsmannen Ernst Gordon anställdes som formgivare vid Åfors glasbruk 1954. Han kom då från Kosta glasbruk. Han formgav mycket i färgat glas; serviser, kannor, skålar mm men också graverade, slipade och blåstrade kristallglas. Ernst Gordon har ritat den gipsrelief som pryder entréhallen i Åfors Folkets hus.

1961 anställdes Bertil Vallien, och 1972 började Ulrika Hydman-Vallien arbeta som frilance på Åfors. De har sedan blivit världsberömda glasformgivare, men är ändå Åfors trogna, och verkar här än idag!

Gunnel Sahlin anställdes 1989, och år 2000 också Olle Brozén. Du kan se deras glas i både shoppen, utställningshallen och Fina stugan.

Skiss av Gustav Adolf Ringheim, 1952

Ulrika Hydman Vallien med "Petflaska", 2004.

AB Åfors Glasbruk står det på den lilla lastbilens dörr. Transport av råvaror från det egna magasinet vid järnvägen i Emmaboda (vid Neikers magasin).

Namnet Åfors

Namnet Åfors antogs då glasbruket anlades 1876. Fastigheten och gården hette Ålgärdehult. Man får anta att glasbrukets grundare tyckte att namnet var för långt, men ändå använde Å: et från Ålgärdehult när de bildade det nya namnet Åfors vid forsen i Lyckebyån. På 1920-talet antog glasbrukets ägare Eric Johansson det nya efternamnet Åfors, vilket finns kvar än i släkten.

Fallhöjd på 50 meter

Från Åfors till Getasjökvärn, en sträcka på 9 km, är fallhöjden 50 m i Lyckebyån. Det är detta som är grunden till etableringen av glasbruket här. 1876 fanns här redan en kvarn och en smedja som utnyttjade vattenkraften. Smeden Broms i Åfors flyttade sedan till Johansfors och startade järnbruket Gustafsström.

Järnvägen finns -men syns inte

Glasbruket anlades här för att man behövde den kraft som vattnet gav. Det fanns också tillgång på skog som krävdes för att få tillgång till

den stora mängd ved som behövdes till de vedslukande glasugnarna. Det fanns också ett behov av att kunna transportera den sand som används som huvudingrediens vid tillverkning av glasmassa. Järnvägen förbi Emmaboda hade invigts 1874. Den kom att spela en stor roll för dessa transporter. Sanden skyfflades i och ur fordonen för hand. Åfors byggde ett eget magasin vid järnvägen i Emmaboda. Det finns kvar ännu idag. Transporten av både råvaror och produkter skedde från början med häst och vagn, senare med lastbil. Åfors tillhör den äldre gruppen av glasbruk som anlades vid vatten(kraften) och där järnvägen kom sekundärt; men ändå fick stor betydelse.

Viktiga glasarbetare från andra länder

På 1940-talets slut fick man svårt att hitta de glasarbetare som behövdes i produktionen. 1950 annonserade direktör Eric Åfors därför i en tysk tidning. Resultatet blev att ett tiotal tyska pojkar kom hit och började i hyttan. De gifte sig senare med svenska flickor och stannade kvar. Deras barn är i sin tur än idag anställda på flera glasbruk som olika chefer och mycket duktiga glasblåsare. Så annonsen i den tyska tidningen blev viktig!

Under 1960-talet och 1970-talets början anställdes glasarbetare från Grekland, Jugoslavien, Bulgarien, Finland och Turkiet. Många av dem lever kvar här i Åfors än idag, så det bor många olika nationaliteter längs bruksgatan!

Glaskungen

Det var fadern Ernst Johansson som köpte Åfors glasbruk 1916. Sonen Eric fick dock bli verkställande direktör. Härifrån byggde han upp ett litet glasimperium. Eric Åfors kom att kallas Glaskungen i Glasriket; Han köpte in fler bruk: Boda, Johansfors och Kosta glasbruk! Kvartetten döptes till Åfors-gruppen. Namnet levde kvar ett tag, och än idag kan man i sliperiet se trälador med glas med detta namn på sidan. Senare fick man byta namn eftersom Åfors var för svårt för utländska kunder att förstå och uttala. För att inte tala om hur lika Åfors och Orrefors låter på småländska! Då tillkom i stället namnet Kosta-Boda.

Direktör Eric Åfors var den som anställde Erik Rosén till Boda. Rosén anställdes i sin tur den unge Erik Höglund, direkt från Konstfack i Stockholm 1952. Rosén och Höglund fick Boda att blomstra på 1950- och 1960-talen. 1958 överlät direktör Eric Åfors ledarskapet vid Åfors glas-

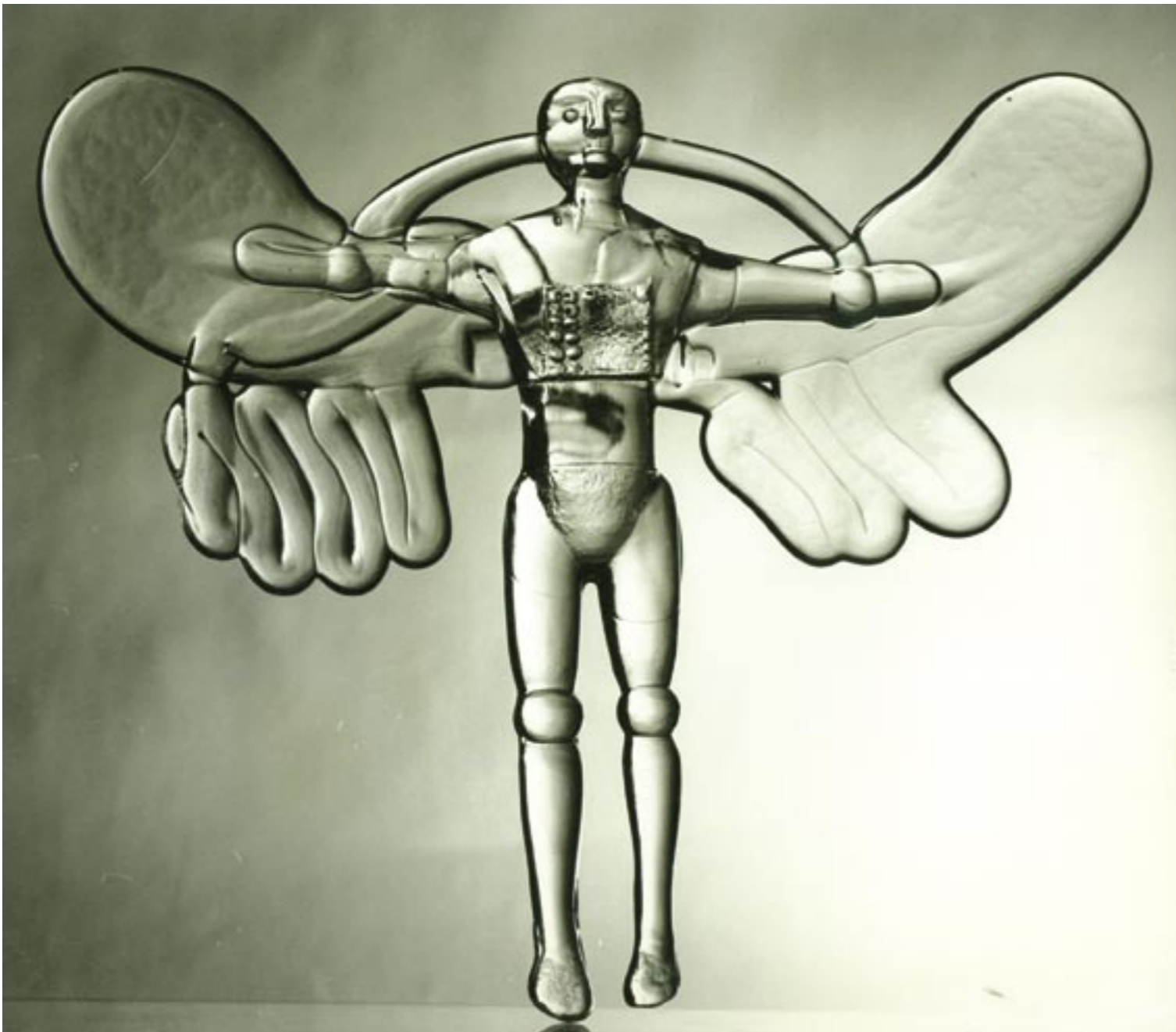
"Glaskungen" Eric Åfors, årtal okänt.

bruk till Erik Rosén. Rosén blev senare vd för hela Kosta-Boda AB och jobbade ifrån Kosta. I Målerås ligger det hus där Eric Åfors föddes och växte upp. Fadern var stor virkeshandlare. Huset är av kulturhistoriskt värde eftersom glaskungen föddes där.

Glasriket

De äldre bruken anlades vid vattendrag: Boda, Johansfors (också Lyckebyån), Lindshammar, Orrefors, Pukeberg och Strömbergshyttan. Eller så användes vattendrag i närheten för att få kraft; som i Bergdala och Kosta.

"Ikaros" av Bertil Vallien, 1960-tal.

Tips på övriga utflyktsmål i Algutsboda socken:

Algutsboda galleri

för spännande upptäckter bland keramik i unik ny-anlagd trädgård. Inrymd i Algutsboda sockens gamla ålderdomshem.

Algutsboda hembygdsgård

sommaröppen kaffeservering.

Algutsboda kyrka

Vilhelm Mobergs barndomskyrka. Elektronisk guide. Kyrkfönster av Erik Höglund.

Algutsboda it-café

och info på Ekebo.

Boda glasbruk

och ett flertal försäljningsställen i Boda såsom t ex; Boda Nova, Designhouse Sweden, Glashytta, Boda smide och Hermans Kristall samt Vilthandeln där du kan köpa goda hemgjorda korvar och olika sorters delikatesskött (vildsvin, rådjur mm), Café Oskar och vandrарhem.

Duvmåla

Mobergs mormor Johannas födelseby (som Moberg föreställde sig att Kristina i romanen Utvandarna kom ifrån).

Erikshyttan

Gamla soldattorpet i Persmo

som du kan hyra och sova över i; Du har väl aldrig sovit i en stuga med torvtak förut?

Hos Hedsveds i Fiskesjö

traktens bästa matställe med utsökt medelhavsinspirerad meny i modern lokal och med lantliga omgivningar. Missa inte denna familjekrog.

Johansfors glasbruk

med försäljning, Kristallmuseet, vandringsleder mm.

Lekplats i Eriksmåla

Moshult

Vilhelm Mobergs födelseby. Utställning i gamla skolan. Moshults Vandrарhem.

Ruinen efter Modala glasbruk

där Moberg jobbade en sommar och skildrar i en av sina romaner. (Norr om järnvägsövergången vid Moshult).

Skolmuseum i Persmo

på vägen till Kosta.

Åfors Keramik-galleri

Gitte Lind och John Nielsen med egen produktion av vackra bruks- och konstföremål i keramik (se karta).

Sveriges största samling glas

finns på Smålands museum i Växjö, som brukar kallas Sveriges glasmuseum.

Mindre glasmuseer

med gammalt glas finns också i Johansfors, Kosta, Lindshammar, Nybro, Orrefors, Pukeberg, Rosdala och Skruf.

Åforskartan

1. Glasshopen, fd blomsliperi och måleri
2. Hyttan
3. Sliperiet och måleriet
4. Fina stugan
5. Platsen mellan åarna
6. Potatisgatan
7. Brandstationen
8. Ladugården
9. Mjölkboden
10. Disponentvillan
11. Café, fd arbetarbostad
12. Gamla affären
13. Vedskjul
14. Åfors Folkets Hus

Vi har bostaden i KOSTA, SKRUV,
HOVMANTORP och LESSEBO

KONTAKTA Britt tel. 0478-128 22 **HEMSIDA** www.lessebohus.se
POSTADRESS AB LesseboHus, Box 13, 36050 Lessebo
BESÖKSADRESS Stationsgatan 1, Lessebo
TEL 0478-12820

BO I NYBRO

Välkommen du också till vår
designintensiva kommun.

I Nybro kommun hittar du bland annat:
Målerås, Nybro Glasbruk,
Orrefors och Pukeberg.

Designhögskolan
Glasskolan

www.nybro.se

Lägenhet via Internet
www.nybrobostadsab.se
Lägenhet via telefon
0471-459 09

Box 178 • 382 22 NYBRO • Kommuninfo: www.nybro.se

Ditt bostadsföretag på orten

Vi hyr ut bostäder, kommersiella lokaler/butiker & garage

Emmaboda
Bostads AB

Adress: Långgatan 4, Box 122, 361 22 Emmaboda, Telefon: 0471-184 01

Web: www.emmabodabostadsab.se, E-post: eba.@emmaboda.se

Medfinansiärer i KUL-projektet i Glasriket:

Regionförbundet i Kalmar län
Länsstyrelsen i Kalmar län
Länsstyrelsen i Kronobergs län
Sparbanksstiftelsen Kronan
Emmaboda kommun
Lessebo kommun
Nybro kommun
Uppvidinge kommun
Orrefors-Kosta Boda AB
Pukebergs glasbruk
Skruvs glasbruk
Johansfors glasbruk
Nybro glasbruk
Emmaboda Elnät Energi & Miljö AB

I samarbete med Glasriket Turism AB